

TUTKIMUSTIEDON SAATAVUUS JA IMMATERIAALIOIKEUDET

Dosentti Marjut Salokannel
Tiedon saatavuus – tutkimuksen
elinehto -seminaari, 28.5.2007

Tutkimustiedon luonteesta

- Tieto on julkishyödyke, joka kasvattaa yhteiskunnan tietovarantoja ja jonka varaan uusi tieto rakentuu
- tiedon saantia rajoittavat immateriaaliset oikeudet (patentit, tekijänoikeus, liikesalaisuus) poistavat tiedolta julkishyödykkeen luonteen
- Immateriaalioikeudellisen suojan avulla valtiovalta antaa tiedon tuottajalle yksinoikeuden kontrolloida asianomaisen tiedon ilmentymän käyttöä

Immateriaalioikeudet ja tieteellinen tutkimus

- Immateriaalioikeuksien yhteiskunnallinen justifikaatio: kannustinmekanismi henkisten tuotteiden tuottamiselle;
- yhteiskunnalliselta kannalta monopolisuojusta aiheutuu yhteiskunnalle deadweight loss; pitäisi löytää optimaalinen tasapaino

Tieteellisen tutkimuksen insentiivit

- Tieteellisessä perustutkimuksessa kannustinmekanismit ovat perinteisesti olleet tieteellinen arvostus ja palkinnot sekä julkinen tuki; tutkimuksen ensisijainen motivoija ei ole ollut tutkimustulosten kaupallinen hyödyntäminen IPR:ien avulla

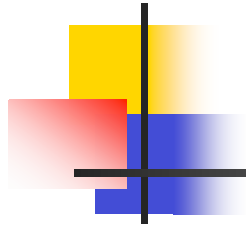
Julkisrahoitteinen tutkimus ja immateriaalioikeudet Suomessa

- tutkimustulosten hyödynnettävyyteen kiinnitetään erityistä huomiota, ja patentointia kannustetaan aktiivisesti
- patentoinnin vaikutukset jatkotutkimukselle; lopputulos yliopiston perustehtävien kannalta voi olla negatiivinen: perustutkimus vaikeutuu

Tutkimusdatan saatavuus perustutkimuksessa

- tieteellinen tutkimus tapahtuu avoimessa tutkimusympäristössä; tieteellinen tieto rakentuu tiedon jakamiselle ja kasvaa sitä kautta;
- tutkimuksen tausta-aineistojen saatavuus
 - verifioiminen
 - käyttö jatkotutkimuksessa
 - muu hyödyntäminen

- Keskeiset ulkomaiset tutkimusrahoittajat ovat ottaneet tutkimusdatan ja tutkimustulosten saatavuuden tärkeyden huomioon rahoitus- ja tiedonjulkistamispolitiikassaan

National Institutes of Health:in tiedonjulkistamispolitiikka

- tärkeintä on tiedon mahdollisimman laaja ja nopea levitys, esimerkiksi julkaisujen ja tieteellisten konferenssien välityksellä
- yleisenä tavoitteena tasapainon löytäminen tutkimustiedon mahdollisimman laajan saatavuuden takaamiseksi ja tutkimustulosten tuotteistamisen välillä.
- NIH julkaisee kaiken sekvenssidatan julkisessa tietopankissa (GenBank), johon kaikilla on vapaa pääsy.

NIH:in rajoitukset patentoinnille

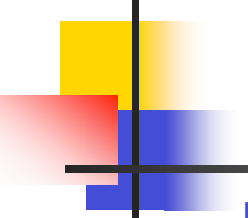
- patentit eivät välttämättä paras tapa levittää tutkimustietoa.
- jos patentit ovat tarkoituksenmukaisia esim. tutkimusvälineiden tuotteistamiselle ja levittämiseksi tutkimusyhteisölle, ne on lisensoitava tavalla, joka maksimoi niiden mahdollisimman laajan levityksen tutkimusyhteisölle.

Wellcome Trust:in tiedonjulkistamispolitiikka

- Wellcome Trust kieltää kaiken puhtaan genomitiedon patentoimisen ja edellyttää, että se on vapaasti saatavissa julkisessa tietokannassa.
- Wellcome Trust edellyttää, että sen rahoittamat tutkimukset julkaistaan PubMedCentralin kautta enintään 6 kuukautta alkuperäisestä julkaisupäivämäärästä.

Wellcome Trust ...

-
- Jos Wellcome Trustin rahoittaman tutkimuksen tuloksena syntyy patentoitavia keksintöjä, rahoituksen saajan on ensisijaisesti harkittava palveleeko keksinnön patentointi ja hyödyntäminen yleistä etua. Jos näin on, sen on hankittava Wellcome Trustin etukäteinen suostumus ennen keksinnön kaupallista hyödyntämistä tai ennen kuin se luovuttaa hyödyntämisoikeuksia keksintöön kolmannelle osapuolelle.

HAPMAP projekti

- Monikansallinen eri kansallisten tutkimusrahoittajien ja tutkijoiden välinen projekti (mm. Englanti, Japani, Kanada, Kiina, USA)
- Valmiit tulokset vapaasti kaikkien saatavissa verkossa
- Kehitysvaiheessa tieto saatavissa 'open access' policyn asettamissa rajoissa
- Ratio: varmistaa, ettei mikään tahokäytä tietoa oman patentoidun keksinnön osana ja estä näin tiedon käyttöä jatkotutkimuksessa

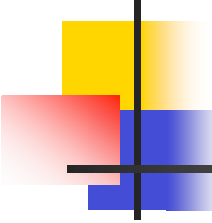
Hap map ...

- Click-wrap lisenssissä datan käyttäjä sitoutuu olemaan käyttämättä projektin tuottamaa genotyypidataa tavalla, joka rajoittaisi sen muuta käyttöä ja jakamaan sen ainoastaan niiden kanssa, jotka ovat sitoutuneet samoihin käyttöehtoihin;

Hap map ...

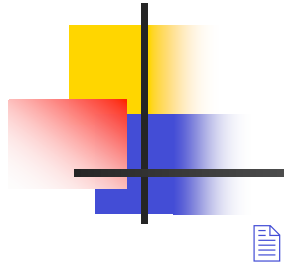
- Projektin osallistujat sitoutuvat olemaan hakematta patenteja projektin tuottamille SNP:ille tai haplotyypeille, ellei niille ole osoitettavissa selvästi identifioitua funktiota.
- Esim. tiettyyn sairauteen liittyvälle haplotyypille voi hakea patenttia; patenttihakemus on tehtävä projektin ulkopuolella ja yleisten datan käyttöehtojen mukaisesti.

Tutkimusdatan saatavuus kriisitilanteissa ja globaalin tietoinfrastruktuurin rakentamisessa

1. kriisitilanteet

datan nopea saatavuus ja vaihdettavuus korostuu kriisitilanteissa, esim. SARS, lintuinfluenssarokotteen kehitys, seismiset ja oseanografiset tiedot (tsunami varoitukset); meteorologinen tieto (hirmumyrskyvaroitukset)

Globaalin tietoinfrastruktuurin rakentaminen

- meteorologinen tieto;
ilmastonmuutoksen torjuminen
- paikkatietojen yhdenmukainen rekisteröinti

IPR- kysymykset

- USA:ssa freedom of information act ja julkishallinnon tuottamien tietojen rajaaminen tekijänoikeuden ulkopuolelle mahdollistavat julkisin varoin tuotetun tiedon laajan saatavuuden; suuret kaupalliset markkinat
- EU:ssa jäsenvaltiot usein rajoittavat julkishallinnon tiedon saatavuutta joko tekijänoikeuksien avulla tai muuten

OECD:n suositus: Access to research data from public funding

- jos julkisten tutkimuslaitosten data on tekijänoikeuden suojaamaa, laitosten pitäisi kuitenkin mahdollistaa tutkimusaineistojen saatavuus ei-kaupalliseen käyttöön ja muuhun julkisen edun kannalta tärkeään tarkoitukseen

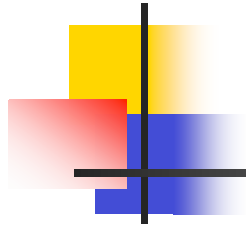

Oecd suositus ...

- Public-private partnership'issä pitäisi edistää datan saatavuutta ei-kaupallisiin tarkoituksiin esimerkiksi lisensiointimekanismeilla tai julkaisemalla data vain osittain tai tietyn ajan jälkeen

- Paikkatietodirektiivi: Member states may limit public access to spatial data sets and services ... where such access would adversely affect ... intellectual property rights (Art 13.2 e)
- Komissio vastusti

- Public sector information direktiivi:
- Lähtökohtaisesti ei yksinomaisia oikeuksien lisensointia kolmansille tahoille;
- Jos yksinomainen lisensointi on tarpeen julkisen edun kannalta tärkeän palvelun tuottamiseksi, tämä on perusteltava ja arvioitava säännöllisesti, vähintään 3 vuoden välein, uudelleen
- Ei koske opetus- ja tutkimuslaitosten asiakirjoja eikä kulttuurilaitosten hallussa olevia asiakirjoja

Kanada

- Digitaalisen paikkatiedon ilmainen ja vapaa saatavuus; koskee valtionhallinnon karttoja ja muuta vastaavaa dataa
- Ei lisenssirajoituksia tiedon jatkokäytölle

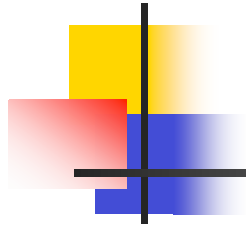
Käytännön toimenpiteet

- Julkisrahoittajat voivat rahoituspäätöksissään edellyttää tutkimustulosten sekä tutkimusdatan ja –aineistojen julkaisemista
- Valtion tutkimuslaitosten tutkimusaineistot pitäisi saattaa yleisön käyttöön joko vapaasti tai tiedon saatavuuden takaavilla lisensiointiratkaisuilla.

Muita toimenpiteitä

- tiedon välitön julkistaminen; estää patentoinnin; tekijänoikeudet voivat silti olla voimassa
- Defensiivinen patentointi
- erilaiset open source –lisensiointitavat ja tiedon ei-yksinomaisen lisensiointi

JATKOTOIMENPITEITÄ ODOTTAEN

KIITOKSET KAIKILLE KUULIJOILLE!